

На основу члана 15. Закона о заштити од пожара („Службени гласник РС”, број 111/09) и члана 45. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08 и 16/11),

Влада доноси

## **СТРАТЕГИЈУ ЗАШТИТЕ ОД ПОЖАРА ЗА ПЕРИОД 2012-2017. ГОДИНЕ**

### **УВОД И ОПШТИ ЦИЉ СТРАТЕГИЈЕ**

Почеци организоване заштите од пожара у Србији везују се за време владавине кнеза Милоша Обреновића, односно за доношење Уредбе против пожара 1834. године. Од тог времена заштита од пожара развијала се у складу са различитим облицима државног уређења и у континуитету све до данас.

Закон о заштити од пожара из 1988. године донет је у време када је доминантан облик својине била друштвена својина. До доношења Закона о заштити од пожара („Службени гласник РС”, број 111/09 – у даљем тексту: Закон) органи јединица локалне самоуправе и државни органи обавезују се на спровођење мера заштите од пожара и надзор над њиховим спровођењем. Заштита од пожара у већим привредним системима и код правних лица добро је функционисала све док убрзан процес приватизације и власничке трансформације правних лица није утицао на реализацију планова заштите од пожара у општинама и предузећима, што је довело до тога да се последњих година спроводе само основне мере заштите.

Закон је усклађен са уставним одредбама и прописима Европске уније и комплементаран је Закону о ванредним ситуацијама („Службени гласник РС”, бр. 111/09 и 92/11). Законом се уређују систем заштите од пожара, права и обавезе државних органа, органа аутономних покрајина и органа локалне самоуправе, привредних друштава, других правних и физичких лица, организација ватрогасаца, надзор над спровођењем Закона, финансирање и друга питања од значаја за функционисање система заштите од пожара. Одредбе Закона примењују се и на заштиту од експлозија.

Законом је утврђено да ће се Стратегијом заштите од пожара створити основ за ефикаснију заштиту људи и материјалних добара. Такође, боље ће се уредити организација и оспособљеност ватрогасно-спасилачких јединица, створиће се основ за ефикаснију примену техничких прописа, појачати одговорност субјеката заштите од пожара и уредити друга питања.

Општи циљ Стратегије заштите од пожара за период 2012-2017. године (у даљем тексту: Стратегија), је унапређење заштите од пожара превентивним деловањем кроз предузимање и примену мера безбедности свих субјеката и информисаност грађана.

## 1. ОПИС И ОЦЕНА СТАЊА

Општа оцена је да је стање у области заштите од пожара незадовољавајуће (детаљна анализа приказана у Анексу, који је одштампан уз ову стратегију и чини њен саставни део). Систем заштите од пожара је потребно унапредити ангажовањем свих субјеката заштите од пожара, кроз размену информација од значаја и усклађивање активности ради правовремене заштите од пожара.

Најважнији уочени проблеми у области заштите од пожара:

- многи објекти су изграђени у близини стамбених зона, без заштитних појасева у односу на објекте у близини, са малим складишним просторима и неадекватним приступом за ватрогасна возила;
- саобраћајна инфраструктура је незадовољавајућа;
- муниција, експлозив, експлозивне материје, као и хемикалије и опасни отпад, неправилно се складиште;
- недовољна припремљеност субјеката заштите од пожара за спровођење превентивних мера;
- приступ већини вишеспратних стамбених зграда и великим комплексима шума је отежан или немогућ услед недовољне путне мреже;
- електричне и димоводне инсталације непрописно се одржавају, оштећује се и отуђује опрема и средства за гашење;
- нелегалан промет пиротехничких средстава;
- неразминиран део територије Републике Србије од касетне муниције;
- лоцирање, откопавање, деактивирање и вађење авионских бомби-ракета;
- проблем разних врста неексплодираних убијитих средстава;
- систем метеоролошких осматрања у шумским подручјима, као и методологија за прогнозу индекса опасности од појаве шумских пожара потребно је унапредити;
- планови за управљање ризиком не постоје;
- капацитет јавне водоводне мреже незадовољавајућ;
- појачана безбедност нафтовода, гасовода, далековаода и резервоара запаљивих материја због могућности јаких оштећења као последице земљотреса;
- здравствени систем је потребно процедурално уредити у овој области, попунити људством, опремити лекаментима и санитетским материјалом за пружање хитне медицинске помоћи у случајевима пожара, као и адекватном опремом и возилима, пропорционално у свим здравственим установама на територији Републике Србије;
- безбедносна култура грађана је недовољна;
- нерешени имовинско-правни односи власника шума и неажурности катастарских података узрокују да се не зна прави власник шума;
- отежана комуникација са власницима шума, имајући у виду да су, сагласно прописима, дужни сами да штите своју имовину;
- недовољна пупуна ватрогасно-спасилачких јединица квалитетним, стручним и психофизичким оспособљеним људским ресурсима за обављање послова заштите, укључујући и ангажовање особа са инвалидитетом;
- број ватрогасаца-спасилаца је испод европских стандарда;
- неусклађеност описа радних места у складу са захтевима посла;
- опрема и возила, посебно она која су неопходна за техничке интервенције са опасним материјама, не покривају адекватно територију Републике Србије.

## 1.1. Нормативни оквир

Законом о министарствима („Службени гласник РС”, број 16/11) и Законом о полицији („Службени гласник РС”, бр. 101/05, 63/09 – УС и 92/11), дефинисано је да Министарство унутрашњих послова обавља послове државне управе који се, између осталог, односе на заштиту од пожара, експлозија и хаварија, надзор над производњом, прометом и превозом експлозивних материја, запаљивих течности и гасова, као и превоз одређених других опасних материја. У складу са тим, тежиште ангажовања у области заштите и спасавања усмерено је на обезбеђење потпуније заштите људи и имовине од пожара, експлозија и других стања опасности, перманентну контролу примене мера превентивно-техничке и противпожарне заштите у објектима изложеним већем степену угрожености од пожара, посебно у објектима већих привредних система, објектима од посебног значаја за Републику Србију, као и у области производње и промета експлозива и других опасних материја.

Усвајањем Закона о ванредним ситуацијама, Закона о изменама и допунама Закона о ванредним ситуацијама и Закона усклађени су прописи из области заштите и спасавања у ванредним ситуацијама са прописима у земљама Европске уније и имплементирани смернице и сугестије међународних струковних удружења и организација. Урађени су и нацрти закона о експлозивним материјама и закона о запаљивим течностима и гасовима, којима ће се на другачији начин у односу на постојеће законе правно регулисати послови у области производње, промета, превоза и складиштења експлозивних материја.

Систем заштите од пожара, права и обавезе државних органа, органа аутономне покрајине и органа јединица локалне самоуправе, привредних друштава, других правних и физичких лица, организација ватрогасне службе и друга питања од значаја за систем заштите од пожара, уређују се Законом, Законом о полицији, Законом о ванредним ситуацијама и прописима донетим на основу тих закона.

Као што је у Закону регулисано, субјекти заштите од пожара дужни су да обезбеде примену планова заштите од пожара и других аката, као и да ангажовањем расположивих људских и материјалних ресурса учествују у гашењу пожара и спасавању људи и имовине угрожених пожаром, поштујући следећа начела: начело заштите, начело превенције, начело сталности, начело јачања свести, начело јавности, начело сарадње, начело солидарности, начело одговорности.

Кроз визију и мисију Националне стратегије заштите и спасавања у ванредним ситуацијама и Стратегија развија систем заштите од пожара. Такође, Стратегија проналази свој развој и кроз Стратегију развоја Министарства унутрашњих послова 2011-2016. године (члан 7. тачка 1) Закона о полицији).

## 1.2. Институционални оквир

Субјекти заштите од пожара су државни органи, органи аутономне покрајине, органи јединица локалне самоуправе, привредна друштва и друга правна и физичка лица.

Субјекти заштите од пожара планирају, финансирају, организују, спроводе и контролишу заштиту од пожара у циљу спречавања избијања и ширења пожара, откривања и гашења пожара, спасавања људи и имовине, заштите животне средине,

утврђивања и отклањања узрока пожара, као и pruжања помоћи код отклањања последица проузроkovaniх пожаром. Такође, подстичу, усмеравају и обезбеђују јачање свести о значају заштите од пожара кроз систем образовања и васпитања, научно-истраживачког и технолошког развоја, усавршавања у процесу рада, јавног информисања.

## **2. ОСНОВНИ ЦИЉЕВИ И КРИТЕРИЈУМИ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЗАШТИТЕ ОД ПОЖАРА У ЦЕЛИНИ, ПО ОБЛАСТИМА И ПРОСТОРНИМ ЦЕЛИНАМА СА ПРИОРИТЕТНИМ МЕРАМА ЗАШТИТЕ**

Основни циљ Стратегије је стварање нових и унапређење постојећих услова за свеукупан привредни и социјални напредак на бази дугорочног унапређења заштите од пожара. На основу тога, полазећи од концепта одрживог развоја, Стратегија такође има за циљ и увођење заштите од пожара у све друге стратегијске планове Републике Србије, а самим тим и интеграцију заштите од пожара у све области целовите стратегије Републике Србије, а касније у целокупну политику, програм и све развојне планове и пројекте.

Области и просторне целине Стратегије у којима треба остварити организационо-техничке циљеве заштите од пожара су:

- нормативна регулатива,
- превентивна заштита,
- реактивно деловање,
- област сарадње свих фактора, а посебно сарадња са међународним чиниоцима,
- сагледавање капацитета у знању, вештинама и потребној опремљености.

Осврћући се на основну стратегијску област дефинисану као нормативно уређење заштите од пожара, поставља се и њен циљ који треба достићи, а то је усвајање нове законске и подзаконске регулативе. Критеријум за то је усаглашеност са међународним, а пре свега европским прописима и стандардима. У области превентивне заштите постојећи систем превентивне заштите треба унапредити са посебним освртом на метеоролошки мониторинг и његову повезаност са заштитом од пожара. Критеријум за постизање напретка у овој области је анализа успешности свих чинилаца од којих зависи стање заштите од пожара. Реактивно деловање огледаће се кроз функционалну интеграцију свих служби, побољшање сарадње и координације у размени битних информација и унапређењу брзине и ефикасности реаговања. То подразумева примену критеријума да све службе, које на нивоу државе обављају задатке из заштите од пожара, морају бити управљане са једног места са створеним техничко-организационим условима и опремом потребном за брзу размену информација и адекватно реаговање. У области сарадње потребно је радити на побољшању постојеће међународне и регионалне сарадње уважавајући критеријум адекватног управљања кризама кроз курсеве, тренинге и развијање регионалних програма. Област Стратегије која се односи на капацитете усмерена је на побољшање нивоа знања и техничке опремљености субјеката заштите од пожара и развијање безбедносне културе грађана. Критеријум кроз који ће се препознати напредак је број и квалитет одржаних скупова и семинара на којим ће се усвајати и презентовати нова и унапређивати постојећа знања, затим критеријум кадровске попуњености и адекватне опремљености свих ватрогасно-спасилачких јединица материјално-техничким средствима, а нарочито за реаговање код инцидената са опасним материјама. Систем информисања о свим претњама које утичу на пожарну безбедност треба такође учинити ефикаснијим, тако да све информације у вези ових ризика буду благовремено доступне.

Критеријуми за спровођење заштите од пожара садржани су такође у постојећој техничкој регулативи, као на пример: Правилник за заштиту складишта од пожара и експлозије („Службени лист СФРЈ”, број 25/87), Правилник о техничким нормативима за заштиту високих објеката од пожара („Службени лист СФРЈ”, број 7/84), Правилник о изградњи постројења за течни и нафтни гас и о ускладиштавању и претакању течног нафтног гаса („Службени лист СФРЈ”, бр. 24/71 и 26/71), Правилник о изградњи станица за снабдевање горивом моторних возила и о ускладиштавању и претакању горива („Службени лист СФРЈ”, број 27/71), и друго. Од приоритетног значаја у погледу утврђивања постављених критеријума заштите од пожара у правилницима су наведени нарочито најугроженији објекти по питању избијања пожара и експлозија, као што су постројења за производњу, прераду и ускладиштавање запаљивих течности и гасова, објекти у којима се окупља и борави велики број људи, индустријски објекти од капиталног значаја за Републику Србију, наменска индустрија и друго.

### **3. СТРАТЕГИЈСКЕ ОБЛАСТИ**

Ситуационом анализом (Анекс) утврђене су приоритетне стратегијске области које су у претходном делу поменуте. Такође, кроз помињање стратегијских области дати су и основни критеријуми кроз које се сагледава постизање постављених циљева:

#### **3.1. Нормативни оквир**

##### **Специфични циљ 1: Донета нова законска решења**

Прихватање и примена међународних, пре свега европских, као и националних стандарда и прописа у области заштите од пожара обезбедиће добро регулисану превентивну заштиту и могућност брзе и адекватне интервенције.

У току су измене превазиђених законских решења, којима ће се ближе дефинисати превентивне активности, а које се спроводе у фази израде и доношења урбанистичких планова, израде пројектне документације за изградњу нових објеката, прегледа објеката по завршетку изградње и прегледа у току експлоатације.

Поред закона који су донети, а односе се на област заштите од пожара, законодавне активности биће усмерене на доношење закона којима ће се, између осталог, дефинисати активности у области производње и промета експлозива и других опасних материја, као и начин складиштења опасних материја, запаљивих течности и гасова. Такође, активности ће бити усмерене и на доношење техничких прописа којима ће се дефинисати мере заштите од пожара у јавним и индустријским објектима.

#### **3.2. Превентивна заштита**

##### **Специфични циљ 2: Унапређен систем превентивне заштите**

##### **Специфични циљ 3: Унапређен метеоролошки мониторинг и прогноза метеоролошких услова за појаву пожара у шумским подручјима**

Успостављање система заштите од пожара који се превасходно заснива на превентивном деловању свих грађана и институција и надзору државних органа у области заштите од пожара је приоритетан циљ.

Министарство унутрашњих послова има законску обавезу да координира рад свих субјеката система заштите од пожара по питањима организације, планирања, припреме и спровођења мера и активности превенција и смањења ризика од пожара.

Последице техничких и технолошких несрећа у производњи, складиштењу, промету и у транспорту опасних материја у друмском, железничком, водном и ваздушном саобраћају стални су безбедносни ризици за становништво и материјална добра.

Законом и прописима донетим на основу Закона, створен је добар оквир за примену мера заштите како приликом планирања, односно пројектовања и извођења објеката, тако и кроз периодични надзор. На јасан начин дефинисани су садржаји пројеката заштите од пожара и овлашћења и лиценце за њихову израду, као и овлашћења за пројектовање и извођење посебних система заштите од пожара: система за дојаву пожара, система за гашење пожара, система за детекцију експлозивних гасова и пара, система за одвођење дима и топлоте насталих у пожарима, као и анализе зона опасности када су у питању простори угрожени запаљивим гасовима, парама запаљивих течности и експлозивним прашинама.

Закон обавезује органе јединице локалне самоуправе и државне органе, као и правна лица прве и друге категорије угрожености од пожара, да обезбеде спровођење мера заштите од пожара и надзор над њиховим спровођењем, доношењем планова заштите од пожара

Обавеза привредног или другог правног лица, као и дефинисање и израда одговарајуће планске документације за заштиту од пожара на свим нивоима, обезбеђује успешно управљање и руковођење активностима заштите од пожара. Сагласно одредбама Закона о шумама („Службени гласник РС”, број 30/10), јавна предузећа дужна су да врше превентивну заштиту шума, односно чување и осматрање шума, одржавање објеката и опреме за противпожарну заштиту и др.

Превентивно деловање у погледу заштите од пожара спроводи се и при урбанистичком планирању, изградњи и реконструкцији објеката, контроли пројеката и техничком прегледу објеката, односно издавању употребне дозволе, као и приликом локацијског одређивања за објекте у којима се складиште, производе и дистрибуирају експлозивне материје, запаљиве течности и гасови. У том смислу, основ за примену прописаних превентивних мера чини Закон о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09, 64/10 и 24/11) и Закон.

Заштита од техничко-технолошких несрећа уређена је Законом о ванредним ситуацијама и то за транспорт опасних материја у друмском, железничком, водном и ваздушном саобраћају. Законом су дефинисане опште обавезе привредног друштва које обавља активности у којима су присутне опасне материје у прописаним количинама, као и надлежности државних органа, органа аутономне покрајине и локалне самоуправе.

Поред закона и прописа који су донети, а односе се на област заштите од пожара, превентивне активности биће усмерене на, између осталог, прописе којима ће се на још безбеднији начин уредити грађење објеката, складиштење хемијског отпада, промет и употреба пиротехничких средстава, као и дефинисана пожарно климатска подручја у Републици Србији.

### 3.3. Реактивно деловање

#### **Специфични циљ 4: Обезбеђена функционална интеграција свих служби**

#### **Специфични циљ 5: Побољшана сарадња, координација и расположивост информацијама**

#### **Специфични циљ 6: Унапређена брзина и ефикасност реаговања**

Министарство унутрашњих послова организује и координира рад ватрогасно-спасилачких јединица на целој територији Републике Србије и спроводи решења којима се постиже боља ефикасност у раду, прати нова техничка достигнућа из домена своје надлежности, анализира резултате рада, предлаже нивое техничке опремљености јединица и обезбеђује адекватне услове за рад и смештај јединица.

Законом о ванредним ситуацијама прописано је оснивање Службе 112 која као субјекат система осматрања, раног упозоравања, обавештавања и узбуњивања, обавља следеће задатке: примање позива у помоћ, рано упозоравање, обавештавање и узбуњивање становништва, надлежних органа, привредних друштава и других правних лица у зони угрожености, као и снага заштите и спасавања, обезбеђење јединственог комуникационо-информационог система, обезбеђење функционалне интеграције служби од интереса за заштиту и спасавање и управљање у ванредним ситуацијама, али обезбеђује и међународну размену података у овој области.

Осим пожара који се догађају у урбаним срединама и индустријским зонама као посебан проблем издвајају се пожари на отвореном простору, нарочито шумски пожари, јер се они дешавају далеко од комуникација и у тешко приступачним пределима, где често нема одговарајућих водотокова и изворишта потребних за гашење пожара и откривају се углавном када достигну веће размере.

Значајан ризик представљају и техничко-технолошки хемијски акциденти и несреће у којима ефекти дејстава опасних материја могу захватити не само територију Републике Србије већ и суседне земље.

Обезбеђивање услова за ефикасно управљање кризном ситуацијом изазваном пожаром представља приоритет, тако да ће активности бити усмерене на, између осталог, унапређење ефикасности у евакуацији људи и имовине, располагању информацијама од значаја за рано откривање пожара, брзину доласка ватрогасно-спасилачких јединица на место догађаја, смањење дужине трајања интервенција, као и обнављање екосистема у области захваћеној пожаром у оквиру санације терена.

### 3.4. Сарадња

#### **Специфични циљ 7: Унапређена међународна и регионална сарадња**

Министарство унутрашњих послова учествује у иницијативама регионалних и међународних организација на пољу ванредних ситуација и управљања кризама.

И поред до сада остварене сарадње потребно је успоставити интензивнију сарадњу са међународним субјектима ради сталне размене искустава и указивање на најбоља практична искуства, разне видове едукација, курсева и тренинга, развијање регионалних програма и сл.

### 3.5. Капацитети

**Специфични циљ 8: Побољшано знање и техничка опремљеност субјеката заштите од пожара**

**Специфични циљ 9: Развијена безбедносна култура грађана**

Услед географског положаја који Република Србија заузима у овом делу Европе одвија се најфреквентнији саобраћај. Очекује се и повећање речног саобраћаја и превоз разних материјала као најјефтинијег начина транспорта међу којима су и опасни терети. Повећање степена безбедности на тим коридорима постаје приоритет, те је неопходно додатно техничко опремање кључних ватрогасно-спасилачких јединица техничком опремом и опремом за реаговање у случају акцидената са опасним материјама на свим теренима, као и допунска специјалистичка обука припадника тих јединица. Са аспекта ефикасности функционисања свих видова саобраћаја – транспорта, заштите окружења и безбедности, стање возног парка има изузетан значај. Неопходно је обезбедити возила која у погледу техничких услова испуњавају захтеве европског законодавства.

Сложеност и озбиљност различитих интервенција ватрогасно-спасилачких јединица указују на то да је њихова спремност и опремљеност за брзо и адекватно реаговање примарна претпоставка успешности у заштити и спасавању људи и материјалних добара, а поготову у случајевима гашења пожара већих размера и санирања њихових последица. Зато је потребно интензивирати рад на кадровској попуњености и техничкој опремљености ових јединица, као и стручном усавршавању и оспособљавању радника.

Број ватрогасца-спасилаца у Републици Србији је испод европских стандарда, којима се предвиђа да на хиљаду становника долази један ватрогасац. Број извршилаца требало би да буде сразмеран броју интервенција и територији коју штите, као и броју становништва. Деловање ватрогасно-спасилачких јединица усмерено је у 77% случајева на активности гашења пожара и санирања последица насталих након експлозија, а у 20,5% случајева на спасавању грађана и њихових добара и осталим интервенцијама.

Ефикаснији систем информисања о свим присутним опасностима и ризицима ствара боље услове за ефикаснију заштиту живота и здравља људи, животиња, материјалних добара и за очување животне средине, тако да ће активности у овом сегменту бити усмерене на, између осталог, повећање броја ватрогасца-спасилаца у складу са стандардима Европске уније, јачање капацитета усавршавањем и набавком опреме ради унапређења области заштите и спасавања, као и на едукацију грађана, бољу информисаност, оспособљеност и одговорност за спровођење мера заштите од пожара.

## **4. УСЛОВИ ЗА ПРИМЕНУ НАЈПОВОЉНИЈИХ ПРИВРЕДНИХ, ТЕХНИЧКИХ, ТЕХНОЛОШКИХ, ЕКОНОМСКИХ И ДРУГИХ МЕРА ЗА ЗАШТИТУ ОД ПОЖАРА**

Услови за примену најповољнијих мера за заштиту од пожара дефинишу се кроз прихватање и имплементацију европских стандарда, прописа и праксе развијених земаља у домаће законодавство. Активности на испуњењу ових услова Министарство унутрашњих послова ће спроводити самостално, односно у сарадњи са другим министарствима заинтересованим за уређење ове материје. Приоритет у овом процесу

биће доношење нових и усклађивање постојећих закона у области заштите од пожара и експлозија, као и подзаконских аката потребних за њихово спровођење. У сарадњи са овлашћеним државним институцијама које се баве стандардизацијом, усвајањем нових стандарда ствараће се услови за примену најповољнијих привредних, техничких, технолошких, економских и других мера за заштиту од пожара сходно примени стандарда у развијеним земљама. Поред овог услова, инсистираће се и на унапређењу управљања и руковођења у организационим јединицама Министарства унутрашњих послова са циљем трансформације у модерну, ефикасну и ефективну службу, у складу са европским стандардима и моделима. Радиће се на јачању свести о значају противпожарне заштите субјеката заштите од пожара, односно прихватању заштите од пожара не као обавезе, већ као начина за побољшање нивоа опште безбедности, пре свега кроз систем образовања и васпитања, научно-истраживачког и технолошког развоја, усавршавања у процесу рада и јавног информисања. Ствараће се и унапређивати механизми за обавештавање јавности о стању заштите од пожара. Разрађиваће се начини размене информација и уклађивати активности од значаја за протипожарну заштиту.

## **5. ДУГОРОЧНЕ И КРАТКОРОЧНЕ МЕРЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ИЗБИЈАЊА, УБЛАЖАВАЊА ПОСЛЕДИЦА ПОЖАРА И КОНТРОЛУ СПРОВОЂЕЊА МЕРА ЗАШТИТЕ ОД ПОЖАРА**

Дугорочне мере за спречавање избијања и ублажавања последица пожара оствариће се дефинисањем мера кроз прописе и имплементацију ових мера у документе просторног и урбанистичког планирања у сарадњи са органима надлежним за њихово доношење. Инсистираће се на обучавању и опремању служби заштите од пожара према условима предвиђеним важећим прописима. Сарађиваће се са надлежним државним органима на успостављању система за издавање исправа о усаглашености са техничким захтевима садржаним у прописима.

Дугорочне и краткорочне мере за спречавање избијања и ублажавања последица пожара су предмет обавеза које морају бити спроведене приликом планирања, изградње и одржавања објеката уз уважавање свих параметара везаних за економске прилике и друго, и то:

- дефинисањем мера заштите од пожара у планским документима,
- дефинисањем мера заштите од пожара у поступку постављања објеката,
- дефинисањем мера заштите од пожара у документацији за изградњу објеката,
- налагањем извршења мера за спровођење заштите од пожара и експлозија и одређивањем рокова.

Контрола спровођења дугорочних и краткорочних мера са аспекта угрожености од пожара и експлозија вршиће се путем давања услова за израду планских докумената, сагледавањем мера заштите од пожара приком изградње објеката и инспекцијским надзором, како приликом градње тако и приликом експлоатације објеката. Дугорочне мере ће се спроводити применом Закона кроз давање услова, сагласности и налагање мера по испитном поступку, а краткорочне мере ће се спроводити применом Закона кроз давање услова, сагласности, налагање мера по скраћеном поступку према Закону о општем управном поступку. Краткорочне и дугорочне мере за ублажавања последица насталих пожара предвиђају се кроз доношење санационих планова након пожара.

Једна од дугорочних мера биће и сагледавање усклађености услова правних и физичких лица која се баве системима заштите од пожара са новим решењима у прописима. Константно усавршавање радника на пословима превентивне заштите од пожара путем реализације основних и специјалистичких курсева и семинара је такође дугорочна мера, као и опремање и унапређење рада свих ватрогасно-спасилачких јединица у циљу ефикасног одговора на последице пожара и експлозија. Изградња објеката за адекватан смештај стручних служби у оквиру државних органа је дугорочног карактера, као и едукација припадника ватрогасно-спасилачких јединица у складу са тенденцијама развијених земаља у спровођењу мера заштите од пожара, спасавања људи и имовине, спречавања и сузбијања других техничко-технолошких несрећа и елементарних непогода. За потребе реализације изградње објеката за адекватан смештај стручних служби у оквиру државних органа (ватрогасно-спасилачке јединице и слично), у сарадњи са надлежним службама за израду планских докумената, потребно је дефинисати места за постављање објекта кроз мрежу објеката која ће испуњавати све потребне услове за брзу интервенцију и благовремено реаговање. У дугорочном периоду предвиђа се измештање садржаја погона који су ван функције и у којима се налазе запаљиве и опасне материје (као што је на пример измештање сумпор дисулфида из фабрике „Вискоза” у Лозници).

Дугорочне и краткорочне мере за спречавање избијања пожара и ублажавања последица пожара као и контрола спровођења мера заштите од пожара, садрже се и у обиму извршених послова надлежног државног органа. Извршење ових послова мора бити спроведено уз уважавање свих параметара техничких норматива везаних за изградњу, доградњу, употребу, одржавање, економске прилике и друго.

Реализација дугорочних и краткорочних мера заштите од пожара оствариваће се кроз сагледавање заступљених мера заштите од пожара, како приликом планирања и постављања, тако и приликом изградње и коришћења објеката. Анализираће се резултати рада свих учесника у систему заштите од пожара и на основу извршене анализе вршити корекција и унапређење. Пратиће се постигнут ниво пожарне безбедности како у важећим прописима, тако и у пракси и предузимати активности за његово унапређење.

## **6. НАЧИН ОБЕЗБЕЂИВАЊА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ЗА ЗАШТИТУ ОД ПОЖАРА**

Финансијска средства за реализацију циљева Стратегије обезбеђују се из буџета Републике Србије, јединица територијалне аутономије и јединица локалне самоуправе, Фонда за ванредне ситуације и других прихода у складу са законом и другим прописима.

Акционим планом биће одређени рокови и процењени трошкови за реализацију циљева, односно задатака и активности.

С обзиром на то да је Законом предвиђена принудна наплата предвиђених прихода, као и наплата новчане казне за поступање супротно одредбама Закона, реално је очекивати много бољу наплату наменских прихода Буџетског фонда за ванредне ситуације, а самим тим и остваривање већих средстава која ће се улагати у област ванредних ситуација и заштиту од пожара.

## **7. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА**

Ради унапређења стања у области заштите од пожара неопходно је континуирано праћење и оцењивање реализације дефинисаних циљева. На овај начин могући проблеми настали у спровођењу Стратегије детаљније ће се анализирати и бити предложене адекватне измене.

Министарство унутрашњих послова – Сектор за ванредне ситуације, припремиће Акциони план којим ће се детаљно разрадити циљеви Стратегије. Акционим планом утврдиће се активности, задаци, носиоци активности, финансијска средства и рокови. Ради праћења спровођења Стратегије Влада ће основати одговарајуће радно тело.

## **8. АКЦИОНИ ПЛАН**

Акциони план за спровођење ове стратегије Влада ће утврдити у року од шест месеци од дана објављивања Стратегије.

## **9. ЗАВРШНИ ДЕО**

Ову стратегију објавити у „Службеном гласнику Републике Србије”.

05 Број: 217-1626 /2012-001  
У Београду, 9. марта 2012. године

В Л А Д А

ПРЕДСЕДНИК

др Мирко Цветковић

## **ОПИС И ОЦЕНА СТАЊА У ЗАШТИТИ ОД ПОЖАРА**

У складу са Одлуком Владе Републике Србије од 5. марта 2009. године о потреби стварања интегрисаног система за управљање у ванредним ситуацијама у оквиру Министарства унутрашњих послова и Закључком Владе Републике Србије од 25. јуна 2009. године о систематизацији радних места у оквиру Министарства унутрашњих послова, Сектор за заштиту и спасавање Министарства унутрашњих послова реорганизован је у Сектор за ванредне ситуације. Поред Управе за превентивну заштиту и Управе за ватрогасно-спасилачке јединице формиране су и две нове организационе јединице – Управа за управљање ризицима и Управа за цивилну заштиту, као и Национални тренинг центар у којем ће се едуковати и обучавати припадници професионалних и добровољних ватрогасно-спасилачких јединица, као и припадници специјализованих јединица цивилне заштите. У Управи за цивилну заштиту, у циљу заштите и спасавања људи, материјалних и културних добара и животне средине од опасности изазваних елементарним непогодама и другим несрећама, као посебан задатак цивилне заштите спроводи се заштита и спасавање од пожара и експлозија. С тим у вези, у јулу 2010. године из Управе за ванредне ситуације Министарства одбране, преузето је 477 радника, који су распоређени у наведене две новоформиране управе.

Превентивно деловање у погледу заштите од пожара спроводи се и при урбанистичком планирању, изградњи и реконструкцији објеката, контроли пројеката и техничком прегледу објеката, односно издавању употребне дозволе, као и приликом локацијског одређивања за објекте у којима се складиште, производе и дистрибуирају експлозивне материје, запаљиве течности и гасови. У том смислу, основ за примену прописаних превентивних мера чини Закон о планирању и изградњи („Службени гласник РС“, бр. 72/09, 81/09, 64/10 и 24/11) и Закон.

Са аспекта заштите од пожара и експлозија велику потешкоћу код изградње објеката и даље кроз вршење периодичног надзора представљало је то што нису на најјаснији начин били прописани услови по којима се објекти граде, обавеза уградње појединих инсталација, односно сигурносних система у сложенијим објектима, као и то да елаборат заштите од пожара није био равноправан са осталом пројектном документацијом. Законом и прописима донетим на основу Закона, створен је оквир за концизнију примену мера заштите како приликом планирања, односно пројектовања и извођења објеката, тако и кроз периодични надзор. На јасан начин дефинисани су садржаји пројеката заштите од пожара и овлашћења и лиценце за њихову израду, као и овлашћења за пројектовање и извођење посебних система заштите од пожара (система за дојаву пожара, система за гашење пожара, система за детекцију експлозивних гасова и пара, система за одвођење дима и топлоте насталих у пожарима, као и анализе зона опасности када су у питању простори угрожени запаљивим гасовима, парама запаљивих течности и експлозивним прашинама).

Закон обавезује органе јединице локалне самоуправе и државне органе, као и правна лица прве и друге категорије угрожености од пожара, да обезбеде спровођење мера заштите од пожара и надзор над њиховим спровођењем, доношењем планова заштите од пожара на које Министарство унутрашњих

послова даје сагласност. Објекти, земљишта и делатности се према угрожености од пожара разврставају у три категорије – са високим, повећаним и извесним ризиком од избијања пожара.

За објекте прве и друге категорије угрожености од пожара, министар унутрашњих послова прописује оснивање и потребну техничку опремљеност индустријске ватрогасне јединице и број лица стручно оспособљених за спровођење заштите од пожара, док послове заштите од пожара у објектима посебне намене које користи Министарство одбране и Војска Србије, обављају надлежни војни органи, под условом које прописује министар одбране.

У Министарству одбране у току је израда норматива средстава и инсталације за гашење пожара, као и ватрогасне опреме. Планира се успостављање јединственог система интегрисане заштите људских и материјалних ресурса одбране који би обухватио све делатности. Овај систем би обухватио правну регулативу, техничке прописе и нормативе средстава и опреме, специфичне за делатност Министарства одбране и Војске Србије, потпуно нову и на захтевима законских одредби израђену организациону структуру стручних лица, служби и ватрогасних састава у Војсци Србије, оспособљавање стручних лица и непосредних руководиоца у Министарству одбране и командног кадра у Војсци Србије, потребна финансијска средства, сарадњу са свим субјектима заштите у земљи и сарадњу на међународном плану.

С обзиром на мисију Војске Србије која се односи на заштиту грађана, материјалних добара и животне средине у случају природних и других несрећа већих размера у којима су на одређеној територији угрожени животи људи и њихова материјална добра, јединице Војске Србије на захтев органа надлежних за заштиту и спасавање људи и материјалних добара, могу се ангажовати на пружању помоћи становништву, у складу са посебним законом. Капацитети које је могуће ангажовати у наведеним случајевима су јединице Војске Србије за атомско биолошку и хемијску одбрану (АБХО) и састави Војномедицинске академије (ВМА) надлежни за екотоксиколошка истраживања.

Као и сви други друштвени субјекти и Војска Србије је суочена са протоком времена и усавршавања система заштите од пожара у складу са стандардима у свету. Недостатак новца у буџету за опремање током дугог низа година утицао је на старост возног парка ватрогасних возила и квалитет ватрогасне опреме, као и оспособљавање стручних лица за обављање послова организовања и планирања заштите од пожара.

### ***1. Начин изазивања и узрок настајања пожара и експлозија***

Број пожара и експлозија на грађевинским објектима у приватној својини је најчешћи у сеоским домаћинствима где Министарство унутрашњих послова нема надлежност у налагању примене мера заштите од пожара. Највећи број пожара и експлозија изазван је услед нехата и непажње грађана што указује на недовољну безбедносну културу грађана, посебно када је у питању предузимање превентивних мера заштите од пожара. Поред неправилног коришћења отвореног пламена, најчешћи узрок пожара и експлозија је неисправна електрична инсталација, кратак спој или преоптерећеност електричних проводника.

У периоду 2005-2009. године са намером је изазвано укупно 2.656 пожара и експлозија. Последњих година дошло је до повећања броја намерно изазваних пожара и експлозија, који задиру и у сфере криминогене делатности, као метод застрашивања супротстављених криминогених група и појединаца. Са

безбедносног аспекта, важно је сагледати и то да пожаре све чешће изазивају психички оболела лица, као и лица која су склона извршењу самоубиства. У свим ситуацијама када су у питању паљевине (намерно изазвани пожари), од стране инспекцијских органа Министарства унутрашњих послова уз увезивање надлежних линија рада и судских органа предузимају се мере дефинисане Кривичним законом.

## ***2. Пожари и експлозије на отвореном простору***

И поред предузимања низа превентивних мера заштите од пожара и експлозија само у 2009. години регистровано је 21.567 пожара и 44 експлозије, на грађевинским објектима - 10.724, на отвореном простору - 14.878 и у сабраћајним средствима - 2.764 пожара (подаци доступни из евиденције ватрогасно-спасилачких јединица образац ДОГ 1)<sup>1</sup>. Узрок великом броју пожара на отвореном простору лежи у људском фактору услед немарности грађана приликом спаљивања остатака обраних житарица или другог отпада.

### ***2.1. а) Шумски пожари***

Преко 33.000 хектара под шумом и ниским растињем било је захваћено великим бројем пожара током јула и августа 2007. године. У гашењу пожара остварена је ефикасна заједничка активност ватрогасно-спасилачких јединица из већине градова у Републици Србији. На отвореном простору учествовали су припадници Министарства унутрашњих послова, припадници Војске Србије, радници ЈП „Србијашуме” и мештани пожарима захваћених подручја, као и специјални руски авион за гашење шумских пожара уступљен од стране Министарства за ванредне ситуације Руске Федерације.

Имајући у виду искуства са великим бројем пожара на отвореном простору Министарство унутрашњих послова предузело је бројне активности на превентивној припреми у заштити од пожара у летњој сезони. Реализована је обука припадника Жандармерије из области заштите од пожара и припадника Хеликоптерске јединице Војске Србије за гашење шумских пожара, коришћењем мобилних базена за воду на аеродрому у Нишу, а остварени су и непосредни контакти са представницима Министарства пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде и директорима националних паркова: „Фрушка гора”, „Тара”, „Ђердап” и „Копаоник”.

Од укупне површине територије Републике Србије 29,1% налази се под шумом, што нашу земљу чини средње шумовитом. Иако је на подручју западне Србије изражено присуство четинара, највећи број пожара се дешавао на подручју источне Србије, где су заступљеније лишћарске врсте. Шумама у државном власништву газдују јавна предузећа: „Србијашуме”, „Војводинашуме”, национални паркови: „Фрушка Гора”, „Тара”, „Ђердап”, „Копаоник” и „Шар планина”, Шумарски факултет, ЈКП Борјак, итд. У приватним шумама стручно-

---

<sup>1</sup> Од јануара 2010. године, примењује се нов начин статистичког евидентирања догађаја и активности у области заштите и спасавања у ванредним ситуацијама, на основу апликације „ДОГ”, у који се уносе све активности Сектора везане за пожаре и експлозије, независно од тога да ли је извршен увиђај, тако да се у овој анализи могу поредити статистички показатељи само за период од 2005. до 2009. године, када су се догађаји из ове области евидентирали искључиво на основу извршеног увиђаја.

теренске послове врше јавна предузећа која газдују државним шумама на том подручју.

Корисници шума – јавна предузећа доносе планове заштите шума од пожара, за шуме свих својинских облика у обухваћеном подручју, који садрже оперативне карте дејствовања у случају пожара, као и пасивна и активна дежурства на откривању и благовременом јављању о настанку шумских пожара, на које сагласност даје Министарство унутрашњих послова и Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде. Посебна угроженост шума од пожара дефинисана је у планским документима за газдовање шумама, те је тим шумама дефинисан и одговарајући начин газдовања. Такође, корисници шума имају организовану чуварску службу, односно екипе обучене и трениране за гашење шумских пожара, као и редовно осматрање, јављање и узбуњивање, које је у периодима критичним за избијање шумских пожара ојачано 24-часовним дежурствима. Обавеза корисника шума је брзо уочавање пожара, брз долазак на локацију и започињање гашења у иницијалној фази. Корисник шума дужан је да о настанку пожара одмах обавести најближу ватрогасно-спасилачку јединицу и Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, односно надлежни орган аутономне покрајине.

Сагледавајући тренутно стање, може се констатовати да је:

– недовољна повезаност свих субјеката који спроводе правну регулативу која се односи на заштиту шума од пожара; слаба и неадекватна материјално-техничка опремљеност свих субјеката у спровођењу мера заштите шума од пожара; недовољна информисаност становништва о проблему и значају шумских пожара; немогућ приступ у случају интервенције великим комплексима шума, услед неадекватне путне мреже; недостатак радне снаге за спровођење превентивних и посебно репресивних мера заштите шума од пожара (смањен број запослених услед реструктурирања јавних предузећа и других институција, редуковано становништво на знатном пространству брдских и планинских комплекса шума услед депопулације и миграције); недовољна комуникација, односно повезаност свих субјеката у спровођењу превентивних и репресивних мера заштите шума од пожара на терену.

У приватном власништву у Републици Србији налази се око 50% шума. Проблеми у спровођењу мера заштите ових шума јављају се и услед: уситњености поседа и великог броја власника; нерешених имовинско-правних односа власника шума и неажурности катастарских података, па се често не зна прави власник шума; немогућности комуникације са власницима шума, с обзиром да су сагласно прописима сами дужни да штите своју имовину; великог броја старачких домаћинстава која нису у могућности да спроводе мере заштите, итд.

## *2.2. б) Заштита стрних усева од пожара*

За време извођења жетвених радова на сетвеним површинама само у 2009. години пожарима на отвореном било је захваћено 1.146,764.149,74 ари (1,146 км<sup>2</sup>) и интервенисано је на 2.133 пожара на површинама под житарицама, углавном на подручју Аутономне покрајине Војводине. Имајући у виду опасност од настајања пожара на пољопривредним усевама и механизацији у току извођења жетвених радова, Министарство унутрашњих послова сваке године, почев од 2002. године, налаже спровођење превентивних мера у оквиру акције под називом „Жетва”, са

циљем да се пре отпочињања и у току жетвених радова избегну неправилности из ранијих година, односно обезбеди обављање ових послова без ризика од настанка пожара. Законом и Законом о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС”, бр. 62/06, 65/08 и 41/09) су на јасан начин дефинисане превентивне мере.

Пре извођења жетвених радова остварује се сарадња са пољопривредним газдинствима која учествују у жетви, као и сарадња са пољопривредним предузећима која врше откуп и складиштење житарица. Њима се налаже обавеза сачињавања плана заштите стрних усева од пожара, преглед механизације којом ће се изводити жетвени радови, обука свих радника који ће учествовати у жетви и организовање служби за осматрање и обавештавање током трајања жетве. Такође, налаже се да пољопривредне организације формирају штабове за жетву, са којима ватрогасно-спасилачке јединице спроводе координисану активност. У насељима у којима не постоје пољопривредна газдинстава, у циљу превенције од пожара у току извођења жетвених радова, активност се одвија заједно са органима јединица локалне самоуправе, Ватрогасним савезом и пољопривредним предузећима. Грађани се преко средстава јавног информисања редовно упозоравају на опасност од неконтролисаног спаљивања сламе после жетве и ложења ватре на отвореном простору у близини шумских комплекса и са мерама које је неопходно предузети како би се ови радови безбедно изводили.

У смислу превентивног деловања, посебно треба истаћи налагање мера кроз инспекцијске надзоре на местима на којима се суше и складиште житарице (сушаре и силоси). И поред спроведених превентивних мера број пожара на површинама под житарицама је нарочито повећан у 2007. и 2008. години, што је последица немарности грађана при спаљивању остатака од пожњевених житарица на својим њивама, са којих се ватра неконтролисано ширила и на парцеле под житарицама. У овим пожарима највише страдају старија лица, која не успевају да се заштите од ватре која се неконтролисано шири.

### ***3. Заштита од пожара у цивилном ваздухопловству***

Посебна брига о безбедности у ваздушном саобраћају остварује се путем регулативе коју у овој области доноси Директорат цивилног ваздухопловства Републике Србије. Доношењем Правилника о ватрогасно-спасилачкој служби и обезбеђењу на аеродромима („Службени гласник РС”, број 93/09) у потпуности су имплементирани међународни прописи и препоручене праксе из области заштите од пожара на аеродромима. Цивилно ваздухопловство Републике Србије испуњава све међународне прописе у области заштите од пожара, а инспекцијски надзор заштите од пожара на аеродромима, хелиодромима и летилиштима врши Директорат цивилног ваздухопловства, који је у периоду 2005-2009. година извршио 193 инспекције на међународним аеродромима у Републици Србији.

Ватрогасно-спасилачке службе на аеродромима у Републици Србији испуњавају најстрожије захтеве које прописује међународна регулатива и препоручена пракса, намењена цивилном ваздухопловству. Ватрогасно-спасилачке службе на међународним аеродромима у Републици Србији сачињавају јединице које се финансирају из средстава предузећа у којима раде. Комплетно опремање опремом, средствима за гашење пожара, опремање особља личном заштитном опремом и друго, врши се из средстава тих предузећа.

Едукација особља ватрогасно-спасилачке службе за рад на аеродромима у Републици Србији обавља се у специјализованим школским центрима лоцираним на аеродромима у Београду и Нишу. Ови центри су верификовани за рад од стране

Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије и у погледу техничке опремљености и наставног особља испуњавају све прописане услове.

Ватрогасно-спасилачке службе на међународним аеродромима у Републици Србији су делимично оспособљене за интервенције и потенцијалне ризике при транспорту опасног терета ваздушним саобраћајем, тако да је неопходно у наредном периоду посебну пажњу посветити оспособљавању особља и техничкој опремљености. Један од приоритета је изградња квалитетног полигона за практичну обуку ватрогасно-спасилачких служби за рад на аеродромима у Републици Србији, према европским критеријумима.

## ***Пожари у затвореном простору***

### ***а) Заштита од пожара у вишеспратним стамбеним и пословно-стамбеним објектима***

Стање мера заштите од пожара на објектима у надзору није у потпуности задовољавајуће. Процес прибављања употребне дозволе објеката омогућава сагледавање и примену мера заштите од пожара и експлозија при изградњи објеката и то кроз обавезу прибављања сагласности на техничку документацију и контролу спроведености предвиђених мера заштите од пожара пре него што се изда употребна дозвола за објекат. Ово представља темељ за примену мера заштите од пожара при изградњи објеката. Међутим, евидентан је и један велики број објеката који је изграђен у периоду пре доношења Закона, односно објеката у којима нису на адекватан начин примењене мере заштите дефинисане законом и техничким прописима.

Заштита од пожара у стамбеним и пословно-стамбеним објектима такође је незадовољавајућа, а посебно у онима који су старије градње. Електричне и димоводне инсталације непрописно се одржавају, оштећују и отуђује се опрема и средства за гашење. Такође, врши се надградња без сагласности на техничку документацију, или је она дата, а током изградње објекат је прерастао у категорију високих објеката, при чему се није водило рачуна о мерама заштите од пожара. Посебан проблем се јавља и код бесправно изграђених објеката.

Већини вишеспратних стамбених зграда недостају приступни путеви за ватрогасно-спасилачка возила у случају пожара. Често се као проблем јавља и недовољан капацитет јавне водоводне мреже или недовољан број ватрогасних возила за рад на висини. Гашење пожара у подрумским просторијама има своје специфичности, у погледу самог гашења и у погледу заштите људи. Положај подрумских просторија је такав да се у њима задржава дим и продукти сагоревања, могу бити у више етажа, преграђени на разне начине и са најразличитијим материјама које се складиште.

### ***б) Заштита од пожара и експлозија у јавним објектима***

Инспекцијским надзором обухваћени су јавни објекти где се окупља и задржава већи број људи (угоститељски објекти, спортски центри, сајамске хале, позоришта, музеји, установе образовања и васпитања, здравствене установе и др.). Посебан проблем су јавни објекти у којима је извршена пренамена делова простора, па се тако на пример у спортским центрима налазе продавнице, канцеларије, магацини, а поједини домови културе постали су тржни центри са великим бројем малих продавница и већим бројем власника. Основни захтев у оваквим објектима је да се у случају опасности и појаве пожара обезбеди сигурна и брза евакуација посетилаца и запослених, као и спровођење осталих превентивних мера, као што су обезбеђење приступа ватрогасним возилима, одржавање у исправном стању хидрантске инсталације за гашење пожара као и расвете у случају евакуације, увежбаност запослених и др. Отежавајућу околност у овим случајевима представља и инертност у решавању захтева за покретање прекршајног поступка од стране судских органа.

### ***в) Заштита од пожара и експлозија у објектима наменске производње***

Производни процес у објектима наменске производње одвија се стално уз појачан ризик од настанка експлозије и пожара. Сходно својим законским овлашћењима Министарство унутрашњих послова редовно врши инспекцијски надзор са аспекта контроле спровођења и примене мера заштите од пожара и експлозија у предузећима наменске производње, предузећима која се баве производњом ловачке муниције и магацинима експлозивних материја и иницијалних средстава. Експлозије и пожари до којих је долазило у предузећима наменске индустрије и поред перманентне контроле примене мера заштите од пожара и примене савремених средстава дојаве, последица су некомплетности технолошких процеса који се у њима одвијају, неадекватних смештајних капацитета, неправилног складиштења муниције, експлозива и експлозивних материја у неадекватним објектима и магацинима и пре свега пада техничко-технолошке дисциплине и слабљења пажње радника. У виду треба имати и чињеницу да је у НАТО бомбардовању знатан број објеката у којима се одвијала ова производња порушен, а да су потребе и интереси земље захтевали хитну обнову процеса производње.

### ***з) Заштита од пожара и експлозија у предузећима и фабрикама***

Због лошег материјалног стања у многим предузећима присутно је одлагање решавања многих па и најосновнијих захтева превентивне заштите од пожара. У мањем броју предузећа спроводи се обука радника за поступање у случају пожара и експлозија према усаглашеном програму обуке, међутим у већини предузећа обука се спроводи формално или се уопште не спроводи. Због лошег пословања, недостатка финансијских средстава и поступка стечаја, многа предузећа су делове простора издавала у закуп, при чему уговором о закупу није на најбољи начин дефинисана обавеза спровођења прописаних мера заштите од пожара. Многи објекти изграђени су у близини стамбених зона, без заштитних појасева у односу на објекте у близини, са малим складишним просторима и неадекватним приступом за ватрогасна возила. Последњих година већи пожари били су последица непажње при обављању послова заваривања и резања.

### ***д) Стање заштите од пожара у рудницима***

Сви рудници са подземном и површинском експлоатацијом минералних сировина у Републици Србији су сврстани у прву или другу категорију угрожености од пожара, на основу констатованог стања, у складу са Законом о заштити од пожара.

Један од главних проблема неадекватног стања противпожарне заштите у рударству је веома лоше финансијско стање у рудницима, поготово у рудницима са подземном експлоатацијом угља.

Служба заштите од пожара у Рударском басену „Колубара” д.о.о. Лазаревац (у даљем тексту „Колубара”) је организована у складу са решењем Министарства унутрашњих послова од августа 2006. године. Према решењу „Колубара” је сврстана у прву категорију угрожености од пожара. Превентивна шестомесечна контрола и сервисирање ватрогасних апарата спада у редовне активности прописане законом.

У рудницима РМУ „Рембас” и РМУ „Соко” редовно се сваких шест месеци врши провера исправности противпожарних апарата од стране предузећа лиценцираног за ове послове. Располажу системима и опремом за изradу

изолационих објеката у јамама којима се врши изолација старих радова, односно откопаних простора у циљу спречавања настанка јамских пожара. Цевоводима и другом опремом за гашење пожара покривено је око 80% активних рударских објеката и просторија у рудницима.

Мере заштите од пожара као и остале превентивно-техничке мере у свим рудницима Јавног предузећа за подземну експлоатацију угља „Ресавица” дефинисане су Планом заштите од пожара који је усклађен са важаћим прописима. Сви рудници поседују опрему за интервенцију и гашење пожара.

На шест месеци врши се провера исправности противпожарних апарата од стране предузећа лиценцираног за ове послове. У јамским објектима инсталирани су системи и уређаји за гашење пожара. У свим јамама постоје цевоводи са пратећом опремом за гашење пожара у објектима, просторијама и машинама искључујући електро–постројења за која су предвиђени противпожарни апарати.

Решењем Министарства унутрашњих послова рудници бакра Бор и Мајданпек сврстани су у другу категорију угрожености од пожара. Оба рудника поседују план и правилник заштите од пожара.

### ***Пожари изазвани техничко-технолошким несрећама***

Поред чињенице да је постигнут завидан ниво технолошке образованости у руковању опасним материјама кроз процесе индустријске производње, прераде, складиштења, транспорта и депоновања опасног отпада, у пракси се врло често догађају пожари, односно неконтролисано ослобађање продуката опасних материја, који својим ефектима угрожавају животе људи и животну средину.

Област заштите од хемијских удеса уређена је Законом о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 36/09, 72/09 и 43/11) и то за операторе СЕВЕСО постројења (хемијска постројења са већим количинама присутних опасних материја). Тим законом дефинисане су обавезе оператора, израда одговараће документације (политика превенције удеса, извештај о безбедности, план заштите од удеса, вођење евиденције и регистра о постројењима), обавештавање о удесу, доказивање и давање сагласности наведених докумената и информисање јавности.

Заштита од техничко-технолошких несрећа уређена је Законом о ванредним ситуацијама и то за транспорт опасног терета у друмском, железничком, водном и ваздушном саобраћају, укључујући утовар и истовар, односно транспорт од и до других превозних средстава на доковима, пристаништима или ранжирним станицама, транспорт опасних материја цевоводима укључујући и пумпне станице. Законом су дефинисане опште обавезе привредног друштва које обавља активности у којима су присутне опасне материје у прописаним количинама, као и надлежности државних органа, органа аутономне покрајине и локалне самоуправе.

У циљу адекватног реаговања на хемијски удес Министарство животне средине, рударства и просторног планирања је направило уговоре са пет завода за јавно здравље на територији Републике Србије са основим циљем приправности и ангажовања мобилних екотоксиколошких екипа да у случају хемијског удеса изађу на терен и изврше неопходна мерења загађења матрикса животне средине. Обавеза мобилне екотоксиколошке јединице је да по позиву овлашћеног инспектора за заштиту животне средине изађу на место где је дошло до хемијског акцидента у току транспорта или на опасним инсталацијама, са могућим штетним

последикама по здравље људи и животну средину и да изврше испитивање, идентификацију и квантификацију загађујућих материја у основним матриксама животне средине, и да одмах након добијања резултата испитивања, Министарству животне средине, рударства и просторног планирања достави појединачни извештај који садржи процену ризика са предлогом мера санације.

Тренутно у Републици Србији постоје две мобилне екотоксиколошке јединице које су опремљене мобилном опремом за мерење загађења медијума животне средине у случају акцидента. То су Градски завод за јавно здравље Београд и Завод за јавно здравље Панчево. Министарство животне средине, рударства и просторног планирања је у преговорима да путем различитих пројеката и инодонација набави још три мобилне екотоксиколошке јединице за заводе у Републици Србији, које представљају само део оперативних снага за реаговање у случају хемијског удеса на територији Републике Србије.

Други део се односи на интервентне јединице формиране из састава професионалних ватрогасних јединица Министарства унутрашњих послова које се налазе у центрима градова: Београд, Нови Сад, Ниш, Панчево, Крагујевац и Суботица. Задатак ових јединица је да реагују на удес мобилним екотоксиколошким јединицама при транспорту опасног терета (изливање, пожар и експлозија), као и у случају индустријских удеса.

Стање организованости и опремљености установа и оперативних снага за реаговање у случају техничко-технолошких удеса мањих и већих размера на територији Републике Србије делимично задовољава, с тим што су у досадашњем раду уочени следећи недостаци: недовољно познавање и разумевање методологије управљања ризиком; недовољна стручност у изради процене опасности од удеса, као и израде планова заштите од удеса; неадекватно оспособљавање кадрова за управљање одговором на удес; недовољна опремљеност интервентних - професионалних ватрогасних јединица са одговарајућом опремом за реаговање у случају хемијских удеса мањих и већих размера – посебно оних при транспорту опасног терета железничком, друмском и водном саобраћају; неадекватна и недовољна организациона структура мобилних екотоксиколошких екипа; садашње стање неорганизованости структура цивилне заштите за реаговање у случају хемијских удеса већих размера на територији Републике Србије; недовољна сарадња и усклађеност планова деловања надлежних органа и установа од предузећа, општина, градова до Републике у случају техничко-технолошких удеса.

### ***Транспорт опасног терета***

Услед географског положаја који Република Србија заузима у овом делу Европе одвија се најфреквентнији саобраћај. Очекује се и повећање речног саобраћаја и превоз разних материјала као најјефтинијег начина транспорта међу којима су и опасни терети. Повећање степена безбедности на тим коридорима постаје приоритет па је неопходно додатно техничко опремање кључних ватрогасно-спасилачких јединица техничком опремом и опремом за хемијске удесе на води, као и допунска специјалистичка обука припадника тих јединица. Са аспекта ефикасности функционисања друмског транспорта, заштите окружења и безбедности, стање возног парка има изузетан значај. Неопходно је обезбедити

возила која у погледу техничких услова испуњавају захтеве европског законодавства.

Потенцијални ризици се могу предупредити вршењем ефикасног надзора и контроле свих учесника у транспорту опасног терета.

### ***Заштита од неексплодираних убојних средстава и хуманитарно разминирање***

Конвенцијом о забрани или ограничавању употребе појединих врста класичног оружја за које се може сматрати да има прекомерне трауматске ефекте или да делује без разлике у погледу циљева – Конвенција CCW, нормативно су уређени заштита од неексплодираних убојних средстава (у даљем тексту: НУС) и хуманитарно разминирање. Заштита од НУС обухвата процену опасности, извиђање, обележавање, проналажење, ископавање, обезбеђење, идентификацију, уклањање, транспорт, привремено складиштење и уништавање НУС. Такође, обухвата послове претраживања и чишћења површина од касетних бомби и других НУС, ископавање и уништавање неексплодираних авио-бомби, уклањање и уништавање пронађених и пријављених НУС, као и послове израде пројектних задатака, спровођења контроле и надзора и верификације изведених радова.

Као последица ратова који су вођени на територији и акваторији Републике Србије имамо за последицу присуство велике количине НУС. Проблем обележавања и чишћења, уклањања или уништавања НУС на територији и акваторији Републике Србије утолико је сложенији што су НУС различите конструкције, величине, порекла и што потичу из различитих временских периода почев од балканских ратова, Првог и Другог светског рата до НАТО интервенције. Проблем са загађеношћу територије Републике Србије са НУС знатно је увећан НАТО бомбардовањем, а последица тога је присуство неексплодираних авио-бомби и ракетних пројектила велике масе, као и загађеност територије касетним авио-бомбама.

Велики број НУС, са тенденцијом пораста новооткривених локација, представља сталну опасност за становништво и животну околину. Досадашња искуства указују на то да ће проблем постојати и наредних неколико деценија. Он ће временом бити још актуелнији, захтеви окружења ургентнији и одлучнији, а критеријуми и стандарди за његово решавање оштрији. Велике количине НУС на територији Републике Србије, поред непосредног угрожавања становништва, за последицу имају и успоравање или онемогућавање грађевинских радова и немогућност експлоатације земљишта и могу узроковати одређене правне и политичке проблеме.

Хуманитарно разминирање по међународним стандардима у Републици Србији, као и у другим земљама у региону, обављају специјализована предузећа и друге организације које су за те послове регистроване, технички опремљене и кадровски оспособљене. Центар за разминирање доприноси заштити од пожара организовањем и спровођењем операција хуманитарног разминирања како би се што пре уклониле мине, касетна муниција, авионске бомбе-ракете и остале врсте НУС као извор опасности за изазивање пожара и препреку за безбедно гашење пожара, уколико он захвати површине на којима се налазе НУС.

Касетна муниција (бомбе) – Током бомбардовања Републике Србије 1999. године НАТО је деловао касетним бомбама по 16 општина у Републици Србији, без територије Аутономне покрајине Косово и Метохија. До сада је утврђено да се на подручју наведених општина налази 290 ризичних микролокација укупне

површине од 14.920.000 м<sup>2</sup>. Евидентирани су још 110 сумњиве микролокације укупне површине од 6.151.000 м<sup>2</sup> на којима је планирано додатно извиђање. Процењује се да ће након додатних извиђања ризична површина коју треба разминирати, очистити од касетне муниције у складу са међународним стандардима за хуманитарно разминурање, износити око 16.000.000 м<sup>2</sup>. До сада је очишћено око 5.400.000 м<sup>2</sup>.

Авионске бомбе – ракете – Од 1999. године 64 авионске бомбе-ракете налазе се на 44 локације у земљи на дубини и до 20 метара, као и у реци Сави и реци Дунав. Посебан проблем представља њихово лоцирање, откопавање, деактивирање и вађење. Претражена је површина од 3.900.000 м<sup>2</sup> на Дунаву код Новог Сада и Бешке, као и на реци Сави код Београда у месту Остружница, у зони срушених и оштећених мостова. На Дунаву код Новог Сада уклоњено је шест авионских бомби-ракета, као и једна из бивше зграде Амбасаде Народне Републике Кине на Новом Београду.

Минска поља – Након прикупљања релевантних информација и записника о минирању у пограничном подручју са Републиком Хрватском, Центар за разминурање је у општини Шид организовао извиђање на простору од око 10.000.000 м<sup>2</sup> за који се сумњало да је минирани. Утврђено је да су противпешадијске и противтенковске мине биле постављене на површини од 6.197.791 м<sup>2</sup>. Урађени су пројекти за разминурање након чега су уз помоћ донатора обезбеђене донације. Разминурање на овом простору је обављено у новембру 2009. године. Уз административну линију са Аутономна покрајина Косово и Метохија налазе се разне врсте мина. Уз помоћ Норвешке народне помоћи и ИТФ-а на том простору се врши извиђање и до сада је утврђено постојање мина у Бујановцу и Прешеву на површини од 1.389.900 м<sup>2</sup>. Извиђања на овом простору обавиће се до краја 2011. године, када ће се знати подаци о укупно минираним површинама уз административну линију са Аутономном покрајином Косово и Метохија.

Остала НУС – Након пожара и експлозије у војном магацину у Параћину у јуну 2006. године, ван војних објеката на површини од око 6.000.000 м<sup>2</sup> још увек налазе разне врсте НУС. Претраживање терена и уклањање НУС и са овог простора мора се обавити у складу са Међународним стандардима за хуманитарно разминурање. У Ђердапској клисури на Дунаву, у близини Прахова, 1944. године потопљени су немачки ратни бродови са великом количином противбродских мина и других убојитих средстава, које представљају опасност за људе, бродове и животну средину. На овој локацији је 2006. године обављено извиђање и утврђено је да су ту потопљена 22 ратна брода, а да се на четири брода налазе противбродске мине и друга неексплодирана убојита средства.

На основу техничко-технолошких критеријума и периода настанка, на територији и акваторији Републике Србије, постоје следеће категорије НУС и мина: неексплодирана убојна средства која су случајно пронађена и пријављена; површине загађене касетном муницијом из периода НАТО бомбардовања; неексплодиране авио-бомбе и ракетни пројектили великог калибра заостали из НАТО бомбардовања и из периода Другог светског рата; површине загађене са НУС као последица детонације магацина и разбацивања убојних средстава из периода Другог светског рата, НАТО бомбардовања 1999. године и у каснијем периоду; површине масовно загађене са НУС као последица интензивних

борбених дејстава у Првом и Другом светском рату; површине загађене противпешадијским и противтенковским минама из периода пре и за време НАТО бомбардовања.

Проблеми у вези са заштитом од НУС и хуманитарним разминирањем у Републици Србији су бројни и условљени су специфичностима ситуације и недостатком новца за уклањање НУС и разминирање.

НУС и мине на загађеним површинама представљају извор опасности за изазивање експлозија и пожара и препрека су за безбедно гашење пожара на тим површинама. Из ових разлога, површине загађене са НУС и минама морају бити идентификоване и адекватно обележене, а локална самоуправа и становништво морају бити упознати са постојањем ових површина и локација.

У случају појаве пожара на површинама и локацијама загађеним са НУС и минама, исти се не гаси или се гаси у строго ограниченим и контролисаним условима, све у циљу спречавања ширења пожара ван тих површина.

### ***Сеизмолошки фактори који утичу на појаву пожара***

Стручни послови које обавља Републички сеизмолошки завод који су од значаја за систем заштите од пожара односе се на: систематско регистровање, прикупљање, анализирање и проучавање сеизмичких и сеизмотектонских појава (природни и индуковани земљотреси, експлозије и горски удари), израда сеизмолошких карата ( епицентара, сеизмичког хазарда, ризика, максимално догођених интензитета); учешће у изради прописа за изградњу у сеизмичким подручјима, као и за сеизмичко осматрање капиталних објеката код којих земљотреси могу изазвати катастрофалне последице; изради предлога за просторно и урбанистичко планирање, као и учешће у изради и усавршавању прописа за сеизмичко пројектовање; израду предлога за планирање и организацију система цивилне заштите, код израде планова за заштиту од земљотреса и мера за отклањање последица.

Територија Републике Србије има умерену сеизмичку активност. О сеизмичким појавама које су се догодиле Републички сеизмолошки завод у најкраћем року обавештава Републички центар за обавештавање. Потребно време за прелиминарну анализу јаких земљотреса, који су значајни са аспекта заштите од пожара, износи приближно пет минута. Као последица јаких земљотреса, између осталог, могу се јавити пожари узроковани оштећењима на нафтоводима, гасоводима, далеководима, резервоарима запаљивих материја, тако да је потребно посебну пажњу обратити на те објекте. Често су при догађању јаких земљотреса жртве и штете од пожара вишеструко веће него директне последице рушења објеката.

Након јаких земљотреса потребно је обезбедити контролу објеката за складиштење и транспорт запаљивих материја. Такође, потребно је контролисати транспорт електричне енергије, имајући у виду да услед јаких земљотреса може доћи до кидања електричних водова који су узрок изазивања пожара.

### ***Утицај временских услова на пожаре***

Републички хидрометеоролошки завод Србије, у циљу доприноса организованој заштити шума од пожара у Републици Србији, од пролећа 2008. године израчунава процену опасности од појаве шумских пожара на територији Републике Србије, користећи канадски метод одређивања индекса опасности од појаве шумских пожара Fire Weather Index, FWI. Овај метод заснива се на процени запаљивости шумског горива у зависности од прошлих и тренутних временских услова и представља орјентациону могућност опасности појаве шумског пожара. Већој вредности индекса одговара мањи садржај влаге у шумском гориву, а тиме и већа могућност настанка шумског пожара. FWI се састоји од пет компонената. Прва три индекса су показатељи просечног степена влажности три класе шумског горива, а преостала два показују степен ширења пожара и количину расположивог шумског горива. За унапређење прогнозе метеоролошког степена опасности од појаве шумских пожара неопходно је унапредити систем метеоролошких осматрања у шумским подручјима, како би се добило реалније стање. Осим тога, потребно је унапредити методологију за прогнозу индекса опасности од појаве шумских пожара. Информације о стварном и прогнозираном стању шаљу се редовно надлежним државним органима и на интернет [www.meteoalarm.rs](http://www.meteoalarm.rs), у табеларној и графичкој форми.

Изградња нових капацитета, увођење нових методологија у систем превенције и модернизација система чине основу за јачање укупних капацитета Републике Србије у области ванредних ситуација.

### ***Здравствена заштита***

Постоји утврђен систем здравствене заштите и организације здравствене службе, укључујући и друштвену бригу за здравље становништва. Здравствена установа дужна је да организује и спроводи мере у случају елементарних и других већих непогода и ванредних прилика. Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ утврђује и посебне мере у елементарним и другим већим непогодама и несрећама и врши њихово спровођење у сарадњи са другим установама.

У већини здравствених установа постоје главни пројекти заштите од пожара на које сагласност даје Министарство унутрашњих послова. Ти пројекти често се не ажурирају редовно и не одговарају увек ситуацији на терену. Највећи број здравствених установа поседује правилнике о обуци радника за заштиту од пожара, а у складу са њима врши се обука и провера знања. Сервисирање и атестирање мобилне противпожарне опреме углавном се редовно обавља. Мали број установа поседује процедуре за чување и коришћење запаљивих и експлозивних материја. Стручне налазе о редовном испитивању притиска и протока воде у стабилним противпожарним системима не поседују све здравствене установе.

Здравствене установе су организоване и раде на примарном, секундарном и терцијарном нивоу. У зависности од места догађаја, тежине обољења, повреде и степена опечености, односно степена угрожености виталних функција, хитна медицинска помоћ се пружа на три нивоа:

*Први ниво* (прехоспитална хитна медицинска помоћ) обезбеђује се у оквиру четири организациона облика, и то у оквиру редовног рада хитне медицинске помоћи дома здравља преко дежурних екипа, преко организационе јединице хитне медицинске помоћи у оквиру службе опште медицине дома здравља, радом посебне службе хитне медицинске помоћи дома здравља или здравственог центра, радом посебних здравствених установа - завода.

*Други ниво* (збрињавање у општој болници - хитна медицинска помоћ) су болничке установе које су зависно од величине, кадровске обезбеђености и других услова, дужне да збрињавају ургентна стања за становништво гравитирајућег подручја. Већи здравствени центри и веће болнице, а посебно у седишту округа, обезбеђују хитну медицинску помоћ опечених преко својих центара за опекотине (где постоје супспецијалисти пластичне хирургије). За ефикасно збрињавање опечених болнице обезбеђују одговарајући простор, стално присуство неопходног броја медицинских радника и могућност коришћења оптималне дијагностике.

*Трећи ниво* (уско специјализована помоћ у здравственим центрима у којима постоје центри за опекотине, клиникама и институтима – високо специјализоване установе) представљају ургентна стања која није могуће збринуту на нивоу примарне и опште болничке здравствене заштите и збрињавају се у здравственим установама терцијарног нивоа (клинике, институти). У Граду Београду постоји Центар за опекотине, пластичну и реконструктивну хирургију који дежура непрекидно 24 часа.

Посебно је дефинисан рад здравствених служби у случају хемијских удеса који подразумева рад на идентификацији и квантификацији полутаната у хемијским акцидентима, процени ризика и предлагању мера санације и организован је од стране Министарства заштите животне средине и просторног планирања у складу са посебним уговорима. На овим пословима је ангажовано пет завода за јавно здравље у градовима: Београду, Панчеву, Зајечару, Туприји и Шапцу.

Постојећи здравствени систем располаже довољним бројем кадрова и другим ресурсима, значајним искуством у области пожара, као и постојањем здравствених технологија. Доступност здравственог система је релативно добра, а способност импровизације и сналажења у ситуацијама када недостају одговарајућа средства и системска решења је велика. Међутим, неопходно је донети одговарајуће стратешке документе и прописе како би се у систем управљања пожарима интегрисали сви потенцијални учесници. Такође, организованост здравственог система је недовољна када је у питању јединствен одговор на ванредне ситуације, посебно пожаре, а могућности и капацитети здравствених установа на свим деловима територије Републике Србије нису пропорционални.

### ***Механизми надзора и контроле***

#### ***а) Инспекцијски надзор***

Вршењем инспекцијског надзора и контроле примене мера заштите од пожара у објектима различитих категорија угрожености, од стране инспектора за превентиву Министарства унутрашњих послова, у периоду 2005–2009. година извршена су укупно 45.162 инспекцијска прегледа правних лица и прегледано 201.245 објеката. Донето је 44.976 решења којима је наложена примена 195.995 мера заштите од пожара. Због неспровођења прописаних и наложених мера, поднета су укупно 6.802 захтева за покретање прекршајног поступка, а због одговорности за настале пожаре поднето је 1.048 кривичних и 139 прекршајних пријава. Сprovedена је и перманентна контрола ускладиштења и промета експлозивних материја, оружја и муниције.

Имајући у виду настале пожаре и експлозије у индустријским и јавним објектима у развијеним земљама, као и чињеницу да се у нашој земљи процеси производње одвијају у погонима са застарелим технологијама и дотрајалом опремом, јасно су уочљиви ефекти рада инспекцијских органа када је у питању заштита од пожара и експлозија. Евидентан је податак да је до таквих пожара ширих размера у нашој земљи долазило једино приликом НАТО дејстава.

#### ***б) Тржишна инспекција***

У области тржишног надзора спроводи се низ активности, нарочито за успостављање међусекторске сарадње са другим надлежним органима за тржишни надзор и инфраструктуру квалитета у целини, укључујући стандардизацију, акредитацију и метрологију. Између осталог, припрема се разрада пројекта IPA 2010 за надзор тржишта, који ће се реализовати заједно са кључним партнерима овог пројекта, Министарством економије и регионалног развоја и Министарством пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде.

Уредбом о начину успостављања и рада система брзе размене информација о опасним производима („Службени гласник РС”, број 89/09) повећан је ниво сарадње између различитих органа тржишног надзора. Том уредбом успостављен је систем брзе размене информација о опасним производима са циљем да се створи обједињен, системски приступ свих надлежних националних органа тржишног надзора у прикупљању и прослеђивању информација о опасним производима и даље развија регионална, односно међународна сарадња у тој области, укључујући приступање Републике Србије RAPEX систему и обавештавање Комисије Европске уније.

*в) Активности Министарства унутрашњих послова у контроли промета пиротехничких средстава*

Поводом новогодишњих и божићних празника, као и дочека Нове године, Министарство унутрашњих послова услед безбедносних ризика који произилазе из масовног окупљања грађана на јавним манифестацијама како на јавним местима отвореног типа - градским трговима и улицама, тако и у угоститељским објектима, и уз традиционалну употребу пиротехничких средстава, налаже интензивирање одређених превентивних мера из своје надлежности. Такође, реализује се акција контроле промета пиротехничких средстава, нарочито на пијацама, отвореним тржним центрима, бивљим пијацама и другим местима где се најчешће врши нелегалан промет ових средстава. Резултат дугогодишњег превентивног рада Министарства унутрашњих послова у контроли промета пиротехничких средстава огледа се у постепеном сузбијању нелегалног промета, о чему сведочи значајно смањење броја одузетих пиротехничких средстава, као и број повређених лица.

***Материјално – техничка опремљеност и кадровска попуњеност ватрогасно– спасилачких јединица***

Професионалну ватрогасну службу у Републици Србији сачињавају ватрогасно-спасилачке јединице распоређене у јединицама (бригада, батаљон, чета, вод, појачано одељење, одељење) на 165 локација које су у саставу Министарства унутрашњих послова и 64 индустријско ватрогасних јединица.

Министарство унутрашњих послова оформило је пет регионалних тимова за рад и спасавање на води и пет тимова за спасавање из рушевина. Тимови су састављени од припадника Министарства унутрашњих послова - Сектора за ванредне ситуације и припадника Жандармерије и распоређени су у градове: Београду, Новом Саду, Нишу, Краљеву, Крагујевцу, Ваљеву и Зајечару. Специјалистички тимови за спасавање из рушевина до краја 2008. године нису постојали, када је започето са формирањем тимова у сарадњи са Амбасадом Француске. Обука је започета у марту 2009. године када је обучено 22 припадника ватрогасно-спасилачких јединица, а за пет година планирано је да се обучи 200 припадника. Обуком руководе и надзор врше инструктори из Министарства унутрашњих послова Републике Француске. Истовремено је започето и са опремањем тимова опремом за спасавање из рушевина. До сада су комплетни тимови формиран у градовима: Београду, Новом Саду, Ваљеву, Крагујевцу и Нишу, са формирањем тимова је започето у градовима: Бору и Ужицу, а

планирана је обука припадника у градовима: Панчеву, Чачку, Зајечару, Суботици, Прокупљу и Новом Пазару. Започета је и сарадња са Републичким сеизмолошким заводом која је резултирала израдом карте ризика од земљотреса на територији Републике Србије.

Од тренутка формирања специјалистичких тимова 2008. године извршена је обука и набављена опрема за тимове за рад и спасавање на води. Тимови се налазе у склопу ватрогасно-спасилачких јединица у градовима: Београду, Новом саду, Нишу, Краљеву и Зајечару, а предвиђа се формирање тима у Ужицу. Основна обука вођа тимова спроведена је у Руској Федерацији и Републици Француској.

Постојећа специфична опрема и возила, посебно она која су неопходна за рад на техничким интервенцијама са опасним материјама недовољна су за адекватно реаговање на територији Републике Србије. Највећи број ватрогасних и других специјалних возила, као и ватрогасне опреме, налази се у Министарству унутрашњих послова - Управи за ванредне ситуације у Београду.

Специјализоване јединице цивилне заштите образују се, опремају и оспособљавају као оперативне снаге за извршавање задатака цивилне заштите. Специјализоване јединице цивилне заштите за заштиту од пожара образују се за подручја управних округа, ради предузимања активности на спасавању живота и здравља људи и животиња, материјалних и културних добара и животне средине који су угрожени пожаром.

Добровољна ватрогасна друштва по подацима из 2007. године налазе се распоређена на целокупној територији Републике Србије и организована су на 306 локација на којима у оквиру својих овлашћења изводе едукацију становништва о потребама заштите од пожара.

Неопходно је напоменути да је број ватрогасца-спасилаца испод европских стандарда, којима се предвиђа да на хиљаду становника долази један ватрогасац. Број извршилаца требало би да буде сразмеран броју интервенција и територији коју штите, као и броју становништва. Активности ватрогасно-спасилачких јединица усмерене су у 77% случајева на активности гашења пожара и санирања последица насталих након експлозија, а у 20,5% случајева активности су усмерене на спасавању грађана и њихових добара и осталим интервенцијама. Попуњеност систематизованих радних места у Министарству унутрашњих послова – Управи за ватрогасно-спасилачке јединице износи 74%. Једна четвртина укупног броја извршилаца налази се у старосној доби од 38 година, а 170 припадника стрешинског кадра има просечну старост од 48 година. С обзиром на то да је по правилу службе ватрогасац-спасилац оперативан до 45 година старости, као и да су Законом о пензијском и инвалидском осигурању прописани посебни услови за стицање права на пензију за припаднике Министарства унутрашњих послова, неопходно је приступити попуњавању свих оперативних линија рада.

У 2008. години ватрогасна служба је по први пут после дугог низа година озбиљније опремљена за извршавање својих задатака, тако што је средствима из Националног инвестиционог плана обновљен застарели возни парк, чији је просечни век возила прешао 25 година. Услед старости и непоузданости ватрогасних возила и опреме, недовољног броја ватрогасно-спасилачких јединица, неадекватног смештаја и поред доброг времена изласка (1,6 мин.), долазак на место догађаја од тренутка позива у просеку износи 11 минута, што је далеко испод европских стандарда (5-7 минута), што продужава време локализације и ликвидације пожара, тако да је просечно време трајања интервенције изнад 30 минута, што повећава ризик угрожености грађана и већу

материјалну штету. Током 2009. године у интервенцијама ватрогасно-спасилачких јединица било је 368 смртних случајева, од тога у пожарима 58 лица, а спашено је укупно 1.292 лица.

У октобру 2008. године, средствима Скупштине града Београда, Управа за ванредне ситуације у Београду додатно је опремљена, започети су грађевински радови на адаптацији објеката ватрогасно-спасилачких јединица на општинама Звездари, Вождовцу и Земуну, урађен је пројекат за опремање ватрогасно-спасилачких јединица возилима за деловање у хемијским акцидентима, возилима за детекцију и возилима за неприступачне терене и тунеле за послове обављања заштите и спасавања на Коридору 10.

У 2009. години, у циљу унапређења рада и одговора у случају настанка ванредних ситуација, Министарство унутрашњих послова – Сектор за ванредне ситуације је сачинио три пројекта и то: предлог пројекта увођења јединственог оперативног система 112 за хитне случајеве, пројекат који подржава оптимизацију рада ватрогасно-спасилачких јединица у условима шумских пожара и пројекат Регионалног тренинг центра у Руми за реаговање у техничким интервенцијама, који треба да оспособи припаднике ватрогасно-спасилачких јединица у оперативним радњама при настанку техничко–технолошких несрећа дуж међународног путног и железничког коридора Е10, Е7 и Е5, са 750 км међународног пута на којима је током 2009. године евидентирана 61.982 саобраћајна несрећа у којима је повређено 20.917. лица, а погинуло 769 лица. Такође, предвиђена је и заштита пловних путева са 16 ватрогасно-спасилачких чамаца распоређених дуж међународног пловног пута реке Дунав и међудржавног пловног пута реке Сава. Започета је реализација пројекта оптимизације рада ватрогасно-спасилачких јединица, тако што је средствима из Националног инвестиционог плана, Министарство унутрашњих послова – Сектор за ванредне ситуације опремљен са 10 нових специјалних ватрогасних возила. У Београду је израђен план детаљне регулације постављања ватрогасно-спасилачких станица, а спроводе се и активности за изградњу Специјалистичког центра за ванредне ситуације на Новом Београду у којем је поред ватрогасно-спасилачке јединице предвиђено и седиште Сектора, смештај Службе 112 и Републичког штаба за ванредне ситуације.

### ***Активности на едукацији и обуци за реаговање у ванредним ситуацијама***

Влада је у 2003. години спровела акцију „Месец дана заштите од пожара” у настојању да ватрогасну службу унапреди по европским стандардима. У предшколским установама и установама образовања и васпитања на територији Републике Србије у 2008. години је спроведена акција едукације деце из области заштите од пожара. Овом акцијом обухваћено је укупно 228 предшколских установа и 341 установа образовања и васпитања. Уз подршку Америчке агенције за међународни развој (USAID) Министарство унутрашњих послова 2010. године спровело је образовну кампању посвећену безбедности деце у случају пожара. Носилац кампање је Министарство унутрашњих послова које ће радити на упознавању ученика београдских установа образовања и васпитања како треба поступати у случају пожара. Такође, од стране припадника ватрогасно-спасилачких јединица, изведене су 63 јавне вежбе на високим објектима.

Министарство унутрашњих послова има примарну улогу у подизању капацитета субјеката система заштите и спасавања у ванредним ситуацијама, за

случај пожара, елементарних непогода, техничких и технолошких несрећа, дејства опасних материја и других стања опасности.

Обука у Националном тренинг центру Министарства унутрашњих послова и регионалним центарима има за циљ подизање нивоа знања и вештина појединаца, јединица и штабова за ванредне ситуације за извршавање задатака заштите и спасавања, самостално или у саставу националних и међународно здружених снага за заштиту од елементарних непогода и других несрећа. Обука је усмерена и обухвата организационе активности и лица дефинисана законом и другим правним актима, за послове планирања, припреме и реаговања у случају настанка ванредних ситуација, односно спровођења оперативних активности на смањењу последица насталог догађаја. У оквиру Националног тренинг центра за ванредне ситуације планирана је обука запослених Сектора за ванредне ситуације кроз основну и специјалистичке обуку, обуку руководиоца, као и перманентно усавршавање кроз реализацију семинара, радионица, симулација и вежби.

Имајући у виду да Министарство унутрашњих послова не располаже адекватним смештајним капацитетима за потпуно испуњавање свих постављених задатака на нивоу европских стандарда, приоритет у развоју је изналажење сталног смештајног простора у непосредној брзини Града Београда, уз магистралне саобраћајнице. Такав простор неопходно је опремити адекватним наставним и смештајним простором за професионално извођење свих видова предвиђене обуке.

Посебна пажња придаје се разним видовима обуке за реаговање у ванредним ситуацијама. Тако је у јуну 2009. године, у Омладинском кампу у Ковачици, Министарство унутрашњих послова организовало обуку под називом „Добровољци у заштити од пожара – Ковачица 2009“, и то у оквиру Програма за планирање и реаговање у ванредним ситуацијама Америчке агенције за међународни развој USAID. Циљ ове обуке је едукација деце узраста од 14 до 18 година за заштиту од пожара и реаговање у случају природних и изазваних катастрофа.

Под покровитељством Министарства унутрашњих послова и Министарства за рад и социјалну политику у Београду се традиционално одржава Међународни сајам под називом „Заштита и безбедност“, у циљу да се на једном месту нађу водећи људи служби за заштиту и спасавање у Европи, стручњаци у овој области рада и произвођачи опреме, како би разменили искуства, упознали се са новим технологијама и постигли договор о будућој сарадњи на пољу заштите и безбедности људи и материјалних добара. У том смислу организован је не само излагачки, већ и стручни програм, који обухвата саветовања, радионице и практичне демонстрације.

## **МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА**

Са свим суседним државама постоји блиска сарадња. Са Црном Гором 4. октобра 2010. године потписан је Споразум о сарадњи у области ванредних ситуација, а са Федерацијом Босне и Херцеговине 13. децембра 2010. године. У припреми је и потписивање споразума о разумевању и сарадњи у тој области са државама у региону: Бугарском, Грчком, Мађарском, Македонијом, Румунијом, Италијом, Француском и Хрватском.

Министарство унутрашњих послова учествује у активностима међународних институција и организација као што су Међународна стратегија Уједињених нација за смањење ризика од катастрофа UNISDR, Парцијални споразум EUR-

ОРА Савета Европе, Иницијатива за превенцију и спремност на катастрофе DPPI за регион југоисточне Европе, Програм развоја при Уједињеним нацијама UNDP, Економска комисија за Европу - UNECE, УН канцеларија за хуманитарна питања UN-ОСНА, Цивилно-војно планирање у ванредним ситауцијама SMER, Партнерство за мир PfP у оквиру NATO, USAID, OSCE (ОЕБС) BSEC – Организација за црноморску економску сарадњу, Балканска ватрогасна спортска федерација BFSF и др.

Добра сарадња постоји са Министарством Руске Федерације за цивилну заштиту, ванредне ситуације и отклањање последица елементарних непогода EMERCOM на основу Меморандума о намерама за сарадњу у области превентиве, елементарних непогода и техногених хаварија и уклањања њихових последица потписаног 25. јуна 1996. године. Меморандум је потписан између EMERCOM и државне заједнице Србија и Црна Гора, а 21. октобра 2009. године потписан је Споразум о сарадњи између Министарства Руске Федерације за ванредне ситуације EMERCOM и Министарства унутрашњих послова Републике Србије.

Центар за разминирање и руска државна агенција EMERCOM су 2. јула 2009. године потписали Меморандум о узајамном разумевању за период 2009-2012. година, којим су створене претпоставке за реализацију Програма хуманитарног разминирања у Србији до краја 2012. године. Средства за реализацију Програма обезбедила је Влада Руске Федерације. Центар је са Међународном фондацијом за разминирање и помоћ жртвама мина (ITF), 24. фебруара 2011. године, потписао Меморандум о разумевању којим су прецизиране обавезе ITF при обезбеђењу донација за разминирање и спровођење тендерских процедура за избор извођача радова за реализацију пројеката Центра који се финансирају преко ITF-а. Такође, Центар је 5. априла 2011. године потписао Меморандум о узајамном разумевању са Норвешком народном помоћи ради пружања помоћи при реализацији Програма хуманитарног разминирања касетне муниције и мина у општинама Прешево, Бујановац и Куршумлија у наредном трогодишњем периоду. За реализацију овог програма средства је обезбедило Министарство спољних послова Норвешке. Центар учествује на међународним састанцима у Женеви у вези са реализацијом Конвенције о забрани употребе, складиштења, производње и промета антиперсоналних мина и о њиховом уништавању (Отавска конвенција). Такође, учествује у раду Регионалног центра за безбедносну сарадњу (RACVIAC) у Загребу. Потписивање Протокола о сарадњи са Хрватским центром за разминирање је у завршној фази.

Са Данском агенцијом за ванредне ситуације DEMA 2007. године Министарство унутрашњих послова потписало је Меморандум о разумевању и сарадњи. У складу са тим, финансијска донација је усмерена на куповину опреме, тренинге, семинаре, регионалну и међународну сарадњу у периоду од пет година, односно до краја 2012. године.